

आई.टी. एल.पब्लिक स्कूल
प्रथमसत्रीया परीक्षा (2014-15)

दिनांक : 12.9.14

कक्षा -षष्ठी

संस्कृत

समयः होराद्वयम्

पूर्णाङ्क -90

सामान्य निर्देशाः

- (1) अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।
खण्डः 'क' अपठित - अवबोधनम् — 10
खण्डः 'ख' रचनात्मकं -कार्यम् — 15
खण्डः 'ग' अनुप्रयुक्त -व्याकरणम् — 30
खण्डः 'घ' पठित - अवबोधनम् — 35
- (2) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति ।
- (3) प्रश्नानाम् उत्तराणि खण्डानुसारं क्रमेणैव लेखनीयानि ।
- (4) प्रश्नसंख्या अवश्यं लेखनीया ।
- (5) उत्तराणि संस्कृतेन एव लेखनीयानि ।

1.

खण्डः 'क' अपठित - अवबोधनम्

10

अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-

श्रेयः निशायाम् एकम् स्वप्नम् पश्यति यत् सः सुन्दरे उद्याने भ्रमति । उद्याने सुन्दराणि पुष्पाणि ,मधुराणि फलानि च पश्यति । उद्यानस्य मध्ये एकम् तडागम् पश्यति । तडागे विकसितानि कमलानि पश्यति । तडागस्य तटे एकः कच्छपः तिष्ठति । एकः मयूरः च नृत्यति । उद्याने एका बालिका अपि भ्रमति । सा बालिका श्रेयम् पृच्छति-
“किम् एतत् तव उद्यानम् अस्ति”? तदैव समयः तत्र आगच्छति ।

समयः ताम् बालिकाम् कथयति यत् एतत् उद्यानं तु चिन्मयस्य अस्ति । तौ वदतः आवाम् चिन्मयस्य उद्याने भ्रमावः । सा बाला गच्छति । श्रेयस्य स्वप्नं भग्नं भवति । सः स्व गृहस्य समीपे अपि एकं सुन्दरम् उद्यानं करोति । समयः अपि स्वगृहस्य समीपे एकं फलोद्यानं रचयति ।

1. एकपदेन उत्तरत —

$\frac{1}{2} \times 4 = 2$

- (1) श्रेयः कदा स्वप्नं पश्यति ? प्रभाते / निशायाम्
- (2) सः स्वप्ने किम् पश्यति ? उद्यानम् / तडागम्
- (3) तडागस्य तटे कः नृत्यति ? मयूरः / कच्छपः / मृगः
- (4) उद्यानम् कस्य भवति ? श्रेयस्य / चिन्मयस्य

2. पूर्णवाक्येन उत्तरत—

$2 \times 2 = 4$

- (1) श्रेयः तडागे किम् पश्यति ?
- (2) समयः किम् कथयति ?

3. भाषिककार्यम् —

$\frac{1}{2} \times 4 = 2$

- (1) 'उद्याने' पदे विभक्तिः अस्ति —
- (क) प्रथमा (ख) तृतीया (ग) पंचमी (घ) सप्तमी

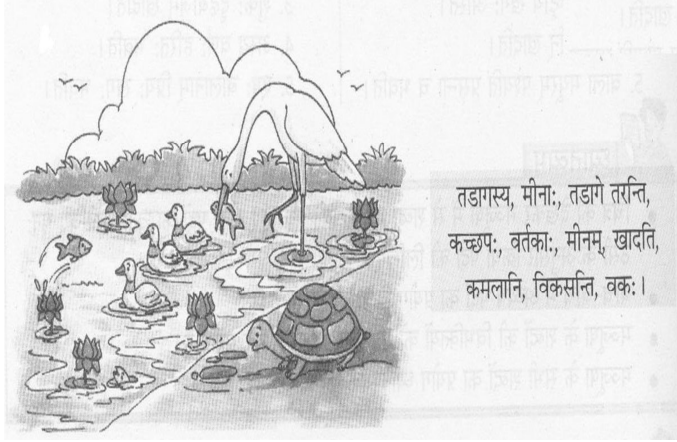
- (2) गद्यांश से दो अव्यय चुनकर लिखें ।
 (3) 'कच्छपः' शब्द का अर्थ चुनकर लिखें- कछुआ / मेंढक / गिलहरी
 (4) 'निशायाम्' शब्द का अर्थ चुनकर लिखें- रात में / दिन में / दोपहर में
 4. अस्य गद्यांशस्य उचितं शीर्षकं लिखत ।

2×1 = 2

खण्डः 'ख' रचनात्मकं कार्यम् — 15 अङ्काः

ख 1. मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया चित्रं दृष्ट्वा पञ्च वाक्यानि लिखत ।

2×5 = 10

तडागस्य, मीनाः, तडागे तरन्ति,
 कच्छपः, वर्तकाः, मीनम्, खादति,
 कमलानि, विकसन्ति, वकः ।

ख 2. निम्नलिखित में से किन्ही दस शब्दों के अर्थ लिखें-

$\frac{1}{2} \times 10 = 5$

वानरः, अजा, जनकः, परस्परम्, चटका, वायुयानम्, नयनम्, पिकः, कुत्र, आम्रम्, आवाम्, भल्लूकः,
 वाचालः, समाचारपत्रम् ।

खण्डः 'ग' अनुप्रयुक्तव्याकरणम् — 30 अङ्काः

ग1. अधोलिखित शब्दों के वर्णविच्छेद कीजिए -

1×5 = 5

- (अ) (1) अटवी —
 (2) वल्लरी—
 (3) देविका —
 (4) सहचरी —
 (5) विडालः —

(आ) अधोलिखित वर्णों के वर्णसंयोजन कीजिए -

1×5 = 5

- (1) म् + अ + ज् + च् + अः =
 (2) प् + आ + त् + र् + अ + म् =
 (3) क् + ऋ + ष् + अ + क् + अः =
 (4) ल् + अ + क् + ष् + म् + ई =
 (5) व् + ऋ + क् + क्ष् + अः =

- ग2.संख्याम् अवलोक्य समुचित संख्यावाचिशब्दैः रिक्तस्थानपूर्तिः कुरुत — 1×5 = 5
- (क) कम्प्यूटर प्रयोगशालायाम् छात्राः सन्ति । (30)
- (ख) कक्षायाः बहिः बालिकाः तिष्ठन्ति । (चत्वारः / चतस्रः/ चत्वारि)
- (ग) रमायाः समीपे..... पुष्पाणि सन्ति । (त्रयः/ तिस्रः/ त्रीणि)
- (घ) मम कक्षायाम् बालिकाः पठन्ति । (षोडश/ षट्स)
- (ङ) मम भगिनी अस्ति । (एकः/ एकम् / एका)

- ग 3. अधोलिखित धातुरूपां के रिक्त-स्थानों की पूर्ति उचित शब्दों द्वारा कीजिए- 1×5 = 5
क्रम	मूलधातु	लकार	पुरुष	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
1.	पच्	लट्	उत्तम		पचावः	
2.	हस्	लट्	मध्यम	हससि		
3.	क्रीड्	लट्	उत्तम			क्रीडामः
4.	लिख्	लट्	प्रथम	लिखति		
5.	चल्	लट्	मध्यम			चलथ

- ग 4. अधोलिखित शब्दरूपां की विभक्तियाँ उचित शब्दों द्वारा भरिए- 1×5 = 5
क्रम	मूलशब्द	विभक्ति	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
1.	फल	षष्ठी	फलस्य		
2.	लता	द्वितीया			लताः
3.	बालक	पंचमी		बालकाभ्याम्	
4.	तत् स्त्री०	तृतीया	तया		
5.	तत् पु०	चतुर्थी			तेभ्यः

- ग 5. नीचे लिखे वाक्यों को लिंग, विभक्ति, पुरुष तथा वचन के अनुसार शुद्ध कीजिए - 1×5 = 5
- सः मम अम्बा अस्ति ।
 - सिंहम् उच्चैः गर्जति ।
 - आवाम् पुतकं पठथः ।
 - ताः बालिकाः नृत्यतः ।
 - बालकाः अध्यापकं नमति ।

खण्डः 'घ' पठित - अवबोधनम् — 35

- घ1. (अ) अधोलिखित वाक्यांशों का हिन्दी भाषा में अनुवाद कीजिए - 1×10 = 10
- सः विद्यालयम् गच्छति । तापसौ देवम् नमतः । सैनिकाः सीमाम् रक्षन्ति । व्यायामम् विना शरीरं स्वस्थं न भवति । सूर्यम् विना प्रकाशः न भवति । आवाम् नर्तकौ स्वः । आवाम् सहोदरौ स्वः । एषः गजः अस्ति । तौ वृक्षौ स्तः । एतानि चित्राणि सन्ति ।

- (आ) अधोलिखित श्लोक का हिन्दी भाषा में अनुवाद कीजिए - 5
- मूकम् करोति वाचालम् पङ्गुम् लङ्घयते गिरिम् ।
यत्कृपा तम् अहम् वन्दे परमानन्द-माधवम् । ।

घ2. निम्नलिखित कर्ता शब्दों के साथ कोष्ठक में से उचित क्रियापद छँटकर खाली स्थानों में भरिए -1×5=5

- (क) छात्राः परस्परम् । (वदति / वदतः / वदन्ति)
(ख) एका बाला गीतम् । (गायति / गायसि / गायामि)
(ग) एषः अश्वः । (धावति / धावसि / धावामि)
(घ) तौ खगौ । (कूजन्ति / कूजति / कूजतः)
(ङ) ते सैनिकाः देशम् । (रक्षति / रक्षन्ति / रक्षसि)

घ3. कोष्ठक में से सही शब्द का प्रयोग करते हुए रिक्त-स्थानों को भरिए-

1×5 = 5

- (क) पितामहं नमामि । (अहम् / त्वम् / सा)
(ख) गायिका अस्ति । (एषा / एते / एतौ)
(ग) गजौ मन्दं-मन्दं चलतः । (एतत् / एतौ / एते)
(घ) देवालयम् गच्छावः । (आवाम् / युवाम् / वयम्)
(ङ) मम गृहम् अस्ति । (एषः / एतत् / एषा)

घ4. निम्न रिक्त-स्थानों में उचित क्रियापद का प्रयोग करके भरिए-

1×5 = 5

- (क) छात्राः । (नृत्)
(ख) एताः बालिकाः । (नम्)
(ग) ते चित्रकाराः । (अस्)
(घ) एते भल्लूकाः । (अस्)
(ङ) वानरः । (कूर्द)

घ5. निम्न में से किन्हीं पाँच वाक्यों का संस्कृतभाषा में अनुवाद कीजिए-

1×5 = 5

- (क) यह गायिका है ।
(ख) वह लड़की हँस रही है ।
(ग) मोर नाच रहा है ।
(घ) हंस तैर रहा है ।
(ङ) वह बकरी है ।
(च) राधा खेल रही है ।
(छ) मैं दूध पी रहा हूँ ।
(ज) हम सब छात्र हैं ।

